

vecină, a găsit o primire largă în masele de cititori din România². Atmosfera aceasta a reprodus-o foarte bine Mihail Sadoveanu într-o conferință ținută în 1948:

« În acea vreme a tinereții mele, intrase cu mare vîlvă în literatura europeană Maxim Gorki. Opera sa a fost tradusă în toate limbile. La începutul veacului nou au apărut și la noi traduceri numeroase în ziare și reviste. Lumea din afara granițelor Rusiei putea cunoaște mai bine, prin Gorki, sufletul acela neliniștit al poporului rus, chinuit de sensul vieții, putea să presimtă în eroii lui Gorki frământarea oceanului uman de la granița Europei, pînă sub cercul polar și în fundul Siberiei, frământarea de valuri nebiruite care trebuiau să rupă zăgazarile »³.

Interesul pentru Gorki ca pentru un vestitor al revoluției se verifică și prin preferințele manifestate de publicațiile literare românești în alegerea lucrărilor pentru tradus. La începutul veacului, cele mai căutate sînt fie nuvelele romantice (*Cîntecul Șoimului*, *Macar Ciudra*, *Bătrîna Izerghil*, *În fața vieții*) fie acele povestiri din viața vagabonzilor care reflectă cu putere încrederea lui Gorki în « om », în umanitate (*Odată toamna*, *Boles*, *Conovalov*, *Malva*, etc.) *Azilul de noapte* a fost pus în scenă în 1904 la Iași, bucurîndu-se de la prima reprezentare de un uriaș succes. « Piesa asta sfișie sufletul... » scriau comentatorii⁴. În 1905, după arestarea lui Gorki, în România are loc o puternică acțiune de protest, în care sînt antrenate cercuri largi de intelectuali. E deosebit de semnificativ faptul că ziarul « Jos despotismul! », editat într-un singur număr la 27 ianuarie 1905, de cercul « România muncitoare », pentru a protesta împotriva terorii deslănțuite de guvernul țarist împotriva muncitorilor și țăranilor ruși, publică pe lîngă alte materiale și lucrările lui Gorki: *În fața vieții* și *Cîntecul albatrosului*. Era prima traducere românească a acestui pasionat mesaj revoluționar al lui Gorki, traducere ce apărea după cum se vede, în împrejurări aproape simbolice. Au urmat noi traduceri în broșuri separate și culegeri de nuvele. În 1910 apare, ca un fel de încununare a acestei laborioase activități, prima ediție românească a romanului *Mama*. Numai în 15 ani (de la 1901 pînă la 1916) a apărut în ediții separate un număr de 31 de lucrări din opera lui Gorki și 6 culegeri de nuvele, în afară de traduceri, ce se publicau în ziare și reviste.

Un nou val de traduceri și comentarii, privind opera lui Gorki, poate fi urmărit în publicistica românească în primii ani de după Marea Revoluție

² Ar fi interesant, poate, de citat în acest sens o mărturie directă: publicînd legenda lui Danco și prezentînd-o ca una din cele trei « povestiri, moldovenesti » ale, bătrînei Izerghil, revista « Luceafărul » din Budapesta (15 aprilie 1905) preciza că legenda aceasta poate fi considerată « ca o alegorie foarte potrivită, cu deosebire pentru romîni ».

³ Mihail Sadoveanu: *Evocări*. Editura de Stat pentru literatură și artă, București, 1954, p. 192—193.

⁴ Vezi, de pildă, « Familia », București, 10 iunie 1904, comentariul lui N. Birsan.